

JOSEP ROMEU I FIGUERAS.

IN MEMORIAM

MARIA ENRICH

Josep Romeu i Figueras va néixer a Òdena l'any 1917, tot i que molt aviat la seva família es va traslladar a viure a Igualada. Ell, que era el fill gran, va fer els estudis de primària i el batxillerat a les Escoles de l'Ateneu.¹ Després, va iniciar els estudis d'arquitectura a Barcelona, però la guerra civil va estroncar aquest camí professional i el va dur a cursar la carrera de Filosofia i Lletres. L'any 1948, va passar a residir definitivament a Barcelona. Amb tot, sempre va mantenir una estreta relació amb la seva ciutat de la infantesa.

És difícil de resumir en poques línies quina ha estat la contribució de Josep Romeu a la cultura catalana. Podríem començar amb la seva obra poètica, de la qual publiquem unes mostres inèdites en aquest número de la *Revista d'Igualada*. Tenint en compte la data de publicació, els poemes de Josep Romeu apareixen en dues èpoques ben distanciades temporalment. En primer lloc, la dècada dels quaranta, que culmina l'any 1951 amb la publicació de l'*Obra poètica* per l'Editorial Selecta.² Romeu esdevé, tot i ser molt jove, un referent important en el panorama danyat de la nostra poesia; és, també, el testimoni d'un conti-

nisme estètic, essencial en aquells moments per demostrar que la trajectòria de la literatura catalana no ha estat escapçada i que continua viva a pesar de les circumstàncies tan adverses.

Paral·lelament, Josep Romeu, durant aquests anys d'immediata postguerra, du a terme una intensa activitat per a la recuperació de la llengua i la cultura catalanes: d'una banda, a través de les tertúlies culturals a Barcelona i també a Igualada, amb el grup Anabis, del qual ell és el fundador i principal organitzador; de l'altra, a través de publicacions com la prestigiosa revista *Ariel*, o bé amb la fundació de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

És un nom volum de compendi, *Tots els poemes*,³ que l'any 1994 enceta la segona època de la poesia de Josep Romeu. A partir d'ara, i fins poc temps abans de morir, n'edita un total de sis llibres.⁴ Entremig de les dues èpoques, un període de més de quaranta anys de silenci que coincideix amb l'entrada de l'anomenat realisme històric, moviment ben liderat a Catalunya que, de manera programàtica, s'ocupa de potenciar algunes veus, alhora que en silencia d'altres. Romeu és una d'aquestes veus silenciades.

1. Sempre va tenir un gran record d'aquesta escola, de manera que, quan es van fer els tràmits per recuperar-la en època de la transició, Josep Romeu hi va participar activament.

2. Hi publica els reculls *Terra, Aires de llegenda, Sonets, Elegia del mite, Nits, Més enllà del somni, El mal caçador i Vària*.

3. A més dels títols aplegats a *Obra poètica* de l'any 1951, hi afegeix *Tres cicles de retorn*, un recull de poemes escrits entre 1952 i 1959 encara inèdits.

4. *Temps* (1995), *Versos a mitja veu* (2000), *Ésser i estar* (2000), *Imatges i metàfores* (2002), *Immers en la paraula* (2003), *Quotidianes o quasi* (2004).

Tot i abastar una cronologia molt àmplia, la poesia de Josep Romeu es constitueix com una obra molt compactada i d'una absoluta coherència, sense esclatxes, sense fissures. Hi ha una sèrie de temes que esdevenen recurrents i que la veu del poeta, menys rígida però també més desenganyada amb l'edat, va matisant i aprofundint. Sempre, però, partint d'uns principis ètics sòlids i inalterables, com són la fidelitat al país i la llengua, un concepte molt particular de Déu, la llibertat humana entesa com la constant fidelitat en un mateix, una concepció de l'amor a la dona gairebé redemptor, el pas del temps difícil —però no impossible— d'acceptar, la mort com un trànsit cap a un absolut desconegut.

El llarg període d'emudiment poètic coincideix també amb la seva carrera professional com a investigador, primer des del CSIC i, a partir de la seva recuperació l'any 1969, a través de la docència a la Universitat Autònoma de Barcelona. Amb un mètode de treball reconegut pel seu rigor i profunditat d'anàlisi, Josep Romeu dirigeix les seves investigacions cap a l'estudi del folklore i la literatura popular d'una banda, i la literatura medieval catalana de l'altra. La bibliografia que ha deixat sobre aquests dos àmbits és molt extensa; en destacarem només, dins el primer grup, la seva tesi doctoral sobre el mite del comte Arnau (de la qual ha aparegut editada recentment una versió resumida)⁵ i el *Corpus d'antiga poesia popular* (2000), obra ambiciosa i de lenta gestació que recull i analitza més de 400 peces de poesia popular. Com a medievalista, cal recordar els seus treballs sobre el teatre medieval català,⁶ alguns dels quals es materialitzen en els cicles de representacions al Tinell de Barcelona (1961-1969), els estudis dedicats a autors concrets i l'edició crítica de les *Poesies catalanes* (2001) del renaixentista Pere Serafi.

5. *El comte Arnau. La formació d'un mite* (2003).

6. Recollits a *Teatre català antic* (tres volums), 1995.

Josep Romeu va ser també un home de fi ull crític. Obert a escoltar totes les veus, al marge d'escoles i d'etiquetes, es va interessar sempre per l'obra de molts poetes catalans: des de Maragall, de qui li atreïa el vitalisme exacerbant, fins a Ernest Farrés o Sergi Jover, passant per veus tan diferents com les de Rosa Leveroni, J.V. Foix, Gabriel Ferrater o Joan Brossa.⁷ Fidel sempre al mètode positivista, en les seves crítiques parteix de la dissecció del text en totes les seves parts, continua per mitjà de les seves anàlisis respectives i arriba, finalment, a la valoració global. Perquè, segons ell, calia llegir i valorar l'obra literària per ella mateixa, sense sentir-se condicionat per prèvies classificacions estètiques o cronològiques.

Els poemes que publiquem van ser escrits pocs mesos abans de morir.⁸ Hi sentim la veu trista i desolada del poeta que mira les febleses de la condició humana —el primer poema, “In memoriam”, sembla referir-se a Gabriel Ferrater— i, també, com ha fet altres vegades, hi llegim les pautes morals que dona per al seu redreçament (“De dignitat humana”). El darrer poema, “Versos d'antany i d'ara”, és una mena de testament vital de l'autor. Llegit avui, sembla com si, en escriure'l, intuís ja el final que tenia a prop.

El 18 de gener de 2004 moria, d'una manera sobtada, Josep Romeu i Figueras. Ell, que tantes vegades havia parlat en els seus versos de la mort i de la pròpia mort, no va necessitar temps per a comiats. Havia deixat les coses clares més d'una vegada, com ho féu en aquests versos finals del poema “El llegat”:

Quan serà, m'enduré trofeus i llances,
les plagues a la carn, el vent amarg,
les planes i els barrancs, la flor dels arços,
l'arena i els conreus sollats de sang.
I us deixaré la fruita.

7. Recollits en els volums *Sobre Maragall, Foix i altres poemes* (1984), *D'assaig i crítica* (1997), *Assaigs i altres indagacions crítiques* (1996) i *De Salvador Espriu a joves poetes* (2003).

8. Agraïm a Núria Font, viuda de Josep Romeu, la seva amabilitat en cedir-nos aquests poemes.

IN MEMORIAM

Fa anys vas deixar-nos amb un bagatge
espès i divers, sense sojorn
a l'albada i la claror del jorn,
i et vas endur el secret del missatge.
Et vaig comprendre i et vaig llegir
des del començ de la caminada,
quan era la lectura calmada
com aigua que mogué el molí.

Et vaig seguir en entemats silencis
d'uns anys de revolta, depressius,
quan creies que són menyspreatius
els versos propis, cas que els agencis,
perquè tot ha estat ja dit i redit
en clar llenguatge i numen perfecte
al llarg de tants anys i no té objecte
perquè és iterant i repetit.

Fins a una desolació llarga
en començar una represa greu.
T'autoimmolares. Deies adéu
a tot sentit, amb paraula amarga
i incisiva com un fibló,
pudint a alcohol i en l'orbesa
desintegrada en la vilesa
de foscs vicis de perdició.

MARIA ENRICH (Igalada 1957). Membre del consell de redacció de la Revista d'Igalada. És llicenciada en Filologia Catalana i autora del llibre *Josep Romeu i Figueras: L'intel·lectual i el poeta* (1997).

D'UNS MEUS POEMES ANTICS

Sempre he somiat un paratge
on fos com una ala la pau
que planés sobre meu, suau,
i fes mon oníric viatge
un pas cap al desconegut
i a la plàcida vastitud
d'un prou insospitat reialme
on són senyors silenci i calma.

Van ésser miratges tan purs
en la meva anada obsessiva
d'una existència opressiva
fins a la muralla i els murs,
que creguí que estava en presència
d'un fet real i d'una essència
que dava a les coses sentit
i a mi, paradís enaltit.

Però tot fou una semblança
i un defici del meu desig.
Vaig tornar del somni entremig
dels versos i la versemblança
d'una imatge feta en el viu.
En el despertar va ésser esquiú
el somni que m'havia empès
a imaginar-me un pèlag distès.

INASSEQUIBLE PAU

Sempre he d'enyorar el blanc colom
i el seu vol damunt ones blaves
prop del coster, a les roques braves
d'un país de somni on tots som
germans d'una mateixa cleda
d'un poble llibert i diví
que refusa el traüt mesquí
i la prepotència freda.
Hi volem la pluja clement
i el brotar lleu de la sement.

És miratge aquesta contrada
que desitjaríem a tots
amb generosos vots i mots
perquè fos arreu acceptada.
Mes l'afany de destrucció
de l'altre per inconfessable
interès de domini estable
pobles mena a perdició:
és la guerra, la destructora
inhumana, orba i traïdora.

DE DIGNITAT HUMANA

No pas un altre sinó tu mateix
has d'ésser i viure en la impensada via
 que s'oculta i reneix
 en l'orba travessia
del nostre pas de l'existir al món
on esperança com la cera es fon.

Alça el teu front d'home afranquit i just
que ha sabut sempre el seu comport quin era
 en el goig i en l'adust
 rebuig de vida artera
i et sigui amiga l'exultant virtut
del recte obrar, per la dretura endut.

Coneix al pròxim i sabràs la vida
d'altri quina és respecte a tots i a tu:
 si generosa crida
 o no dada a ningú,
closa del tot com presó mesquina,
fosca egoista que d'amor declina.

T'has d'oferir a qui t'estima i vol
després de tu i d'una egoista estrena
 d'haver per a tu sol
 afecte, que és cadena
però no amor d'alteritat i do
a tot aquell que és generós i bo.

D'UN SOMNI

Fugaç, aquest esclat d'alta i sobtada llum
ha encegat els meus ulls i ha fet ma faç clara.
De la immensa estelada, només en sé el besllum
dels astres infinits en nit closa, agradosa,
en delerós costum.

El mateix que Moisès al mont del Sinaí, em crema
la cara un foc de sol divinal infinit.
Però conec els límits del meu goig, que s'entema
a magnificar massa plenitud i delit
com preciosa gemma.

Tot passa com corrent d'aigua al darrer destí
i ha passat el meu somni de llum inaccessible
que il·luminés encara el meu ja vell camí
com una via amable i a tot l'humà sensible.

VERSOS D'ANTANY I D'ARA

I només sé que, adelerat, he escrit
poemes amb l'ànima a la vida
per retrobar-hi, al fons mateix, sentit
a la ignorada i existent crida
de conèixer-me solidari el pit
a tot humà amb febre compartida.

He navegat sense cap rumb, tot sol,
cercant la comprensió certa
al meu afany tenaç i el car consol
d'una mà aliena ben oberta
que alleugés l'estrany i càndid dol
com una envejable oferta.

Qui sap si mai no he de conèixer algú
immergit en la meva lectura
fins ben bé el fons, que no sabrà ningú
sinó que hi combregui, i no s'atura
en la veu càlida en la qual el "tu"
té un sentit en tota l'estructura.